

รายการอ้างอิง

- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เงาะป่า. พระนคร: โรงพิมพ์ศิลปบรรณาคาร, 2507.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา, 2528.
- เฉลิม ม่วงแพศรี. อาจารย์ 2 ระดับ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ. สัมภาษณ์ 24 ธันวาคม 2537.
- เฉลิม เสวตนันท์. การละคร. วัฒนธรรมไทย 19 (พฤศจิกายน 2523): 21.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ตำราฟ้อนรำ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนศึกษาสัมพันธ์. 2519, อ้างถึงในหลวงวิจิตรวาทการ. นาฏศิลป์อนุสรณ์หลวงไพจิตรนันทการ, หน้า 26-28.
- _____. ตำนานละครโอเหนา. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2507.
- ชนิด อยู่โพธิ์. โขน. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิพร, 2505.
- _____. ศิลปะละครอนร่า หรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2531.
- _____. อดีตอธิบดีกรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2537.
- นรินทรเทวี กรมหลวง, จดหมายเหตุความทรงจำและพระราชวิจารณ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี. หน้า 155-156. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2501.
- นริศรานุวัตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยา. บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- นพรัตน์ หวังในธรรม. อาจารย์ 2 ระดับ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ. สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2538.
- นางนพมาศ. เรื่องนางนพมาศ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์. พระนคร: ม.ป.ท., 2496.

- นิวัฒน์ สุขประเสริฐ. อาจารย์ 2 ระดับ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ. สัมภาษณ์,
13 กุมภาพันธ์ 2538.
- ปรินส์ ออสการ์. จดหมายเหตुरายวัน. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2511.
(จัดพิมพ์เนื่องในวันเฉลิมพระชนมายุครบ 3 รอบ 12 สิงหาคม 2511)
- ประยุทธ์ สิทธิพันธ์. วรรณกรรมสยาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ม.ป.ป.
- ประชุมพงศาวดาร เล่ม 8 (ประชุมพงศาวดาร ภาค 7 และภาค 8). พระนคร:
องค์การค้าของคุรุสภา, 2507.
- ปราณี สำราญวงศ์. ระเบียบ. ในศิลปวัฒนธรรมไทย เล่มที่ 7 นาฏดุริยางคศิลป์ไทย
กรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2525.
- ปัญญา นิตยสุวรรณ. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ กองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์,
15 ธันวาคม 2537.
- ปุ่นโผนวาทคำฉันท์. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดคิวพร, 2503.
- พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช,
2531.
- พระญาติไทย. ไตรภูมิพระร่วง. พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2503.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่อง รามเกียรติ์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, 2512.
- _____. อิเหนา. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2506.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่อง รามเกียรติ์ เล่ม 1-4 พระนคร:
องค์การค้าของคุรุสภา, 2507.
- พระมหานาค. ปุ่นโผนวาทคำฉันท์. พระนคร: ม.ป.ท., 2503.
- ไพฑูริย์ เจยเจริญ. ศิลปิน 6 กองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน
2537.
- ฟรังซิส อังรี ดุรแปง. ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย ปอล ชาเวียร์.
กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2530.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่อง รามเกียรติ์. พระนคร:
องค์การค้าของคุรุสภา, 2504.

- _____. บทเสภาเรื่อง พญาราชวังสัน กับสามัคคีเสวก. พระนคร: ม.ป.ท., 2468.
(จัดพิมพ์เนื่องในงานฉลองวันเกิด เจ้าจอมสุวัฒนา 16 เมษายน 2468)
- _____. ศกุนตลา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, 2518.
- มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2529.
- มองสิเออร์ เดอ ลาลูแบร์. จดหมายเหตุลาลูแบร์ เล่ม 1. แปลโดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์. พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.
- ศรีปราชญ์. อนิรุทธ์คำฉันท์ พร้อมด้วยบันทึกสอบทานและหมายเหตุ. กรุงเทพมหานคร:
ม.ป.ท., 2523.
- ศิลปากร, กรม. บทโขนเรื่อง รามเกียรติ์ กรมศิลปากรปรับปรุงใหม่. พระนคร:
ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, 2500.
- _____. บทโขนเรื่อง รามเกียรติ์ ชุดรามาวตาร. กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์,
2530.
- _____. บทโขนเรื่อง รามเกียรติ์ ชุดสีดาลุยไฟและปราบบรลัยกัลป์. พระนคร:
โรงพิมพ์พระจันทร์, 2496.
- _____. บทโขนเรื่อง รามเกียรติ์ ชุดหนุมานชาญสมร. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์, 2528.
- _____. บทโขน กรมศิลปากรปรับปรุงการแสดง ณ โรงละครอนศิลปากร. พระนคร:
ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, 2507 (จัดพิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
หมื่นสมุหพิมาณ หรือหลวงวิลาศวงงาม 11 มกราคม 2507).
- _____. สุจิตร์ รายการศรีสุนทรนาฏกรรม ครั้งที่ 82.
- _____. อธิบายเพลงแผ่นเสียงลงเพลย์. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, 2505.
- _____. 80 ปี แห่งการอนุรักษ์มรดกไทย. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, 2534.
- ศิลป์ ดราโมท. หัวหน้าฝ่ายดุริยางค์ไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์,
23 ธันวาคม 2537.
- สมภพ จันทรประภา. อยุธยาอาภรณ์. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2526.
- สมาน น้อยนิตย์. อาจารย์ 2 ระดับ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ. สัมภาษณ์,
26 มกราคม 2538.

- สราชัย ทวีชัยแสนดี. ระบำวีรชัยลึง. ศิลปินพันธ์ปริญญาบัณฑิต วิทยาลัยเทคโนโลยี
และอาชีวศึกษา, 2527.
- สิทธา พิณีภูวดล. วรรณกรรมสุโขทัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
2522.
- สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว.. ทับหลังในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษร
สัมพันธ์, 2531.
- เสรี หวังในธรรม. ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2537.
- หยัด ช่างทอง. ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง. สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2537.
- อนุমানราชชน, พระยา. เครื่องประดับสวมหัว. วารสารศิลปากร 1. (มกราคม 2491):
79-82.
- _____. เล่าเรื่องในไตรภูมิ. (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระศรีสาคร
(ช้อย พันธมสุด) ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส)
- _____. อธิบายนาฏศิลป์ไทย. พระนคร: ม.ป.ท., 2491.
- อาคม สายาคม. รวมงานนิพนธ์. (กรมศิลปากรจัดพิมพ์ เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
นายอาคม สายาคม 9 ธันวาคม 2525).
- อุดม อังศุธร. อาจารย์ฝ่ายศิลปะโขน (พระ) วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ. สัมภาษณ์,
15 ธันวาคม 2537.

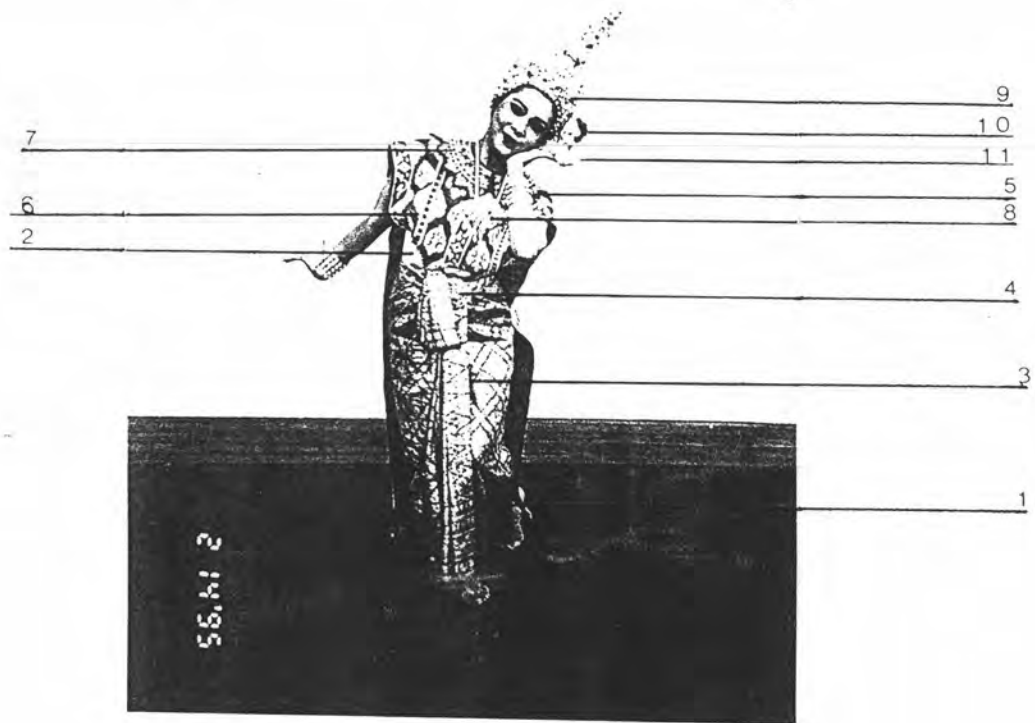
ภาคผนวก ก

เครื่องแต่งกายระบำในการแสดงโขน

เครื่องแต่งตัวพระ
แสดงชั้นของเครื่องแต่งกายตามหมายเลข

1. กำไลเท้า	10. กรองคอ หรือ นวมคอ ในวรรณคดี เรียกว่า กรองคอ
2. สนับเพลลา	11. ดาบหน้า หรือ ดาบทับ ในวรรณคดี เรียกว่า ทับทรง
3. ผ้าถุง ในวรรณคดีเรียกว่า ภูษา หรือ พระภูษา	12. พาหุรัด
4. ห้อยข้าง หรือ เจียรระบาด หรือ ชายแครง	13. สังวาล
5. เสื้อ ในวรรณคดีเรียกว่า ฉลององค์	14. ดาบทิศ
6. รัตสะเอว หรือ รัตองค์ หรือ รัตพัสดร์	15. ชฎา
7. ห้อยหน้า หรือ ชายไหว	16. ชำมรงค์
8. กำไลแผง	17. ดอกไม้ทัด (ขวา)
9. เข็มขัด หรือ บั้นเหนง	18. อุบะ หรือ พวงดอกไม้ (ขวา)

เครื่องแต่งตัวนาง
แสดงชิ้นของเครื่องแต่งกายตามหมายเลข

1. กำไลเท้า	7. นาวมนาง ในวรรณคดีเรียกว่า กรองศอ หรือ สร้อยนวม
2. เสื้อโขนาง	8. จี๋นาง หรือ ดาบทิศ ในวรรณคดี เรียกว่า ทับทรวง
3. ผ้านุ่งนาง ในวรรณคดีเรียกว่า ภูษา หรือ พระภูษา	9. มงกุฎ (นางใน ใช้รัตเกล้าเปลว)
4. เข็มขัด	10. ดอกไม้ทัด (ซ้าย)
5. ทองกร (กำไลแขน)	11. อุบะ
6. ผ้าห่มนาง	

เครื่องแต่งตัวยักษ์
แสดงชั้นของเครื่องแต่งกายตามหมายเลข

1. ข้อเท้า	10. กำไลแขน ในวรรณคดีเรียกว่า ทองกร
2. สนับเพลา	11. อินทรธนู
3. ผ้าถุง ในวรรณคดีเรียกว่า ภูษา หรือ พระภูษา	12. กรองคอ หรือ นวมคอ ในวรรณคดี เรียกว่า กรองคอ
4. ห้อยข้าง หรือ เจียรระบาด หรือ ชายแครง	13. ทับทรวง
5. ผ้าปิดก้น หรือ ห้อยก้น อยู่เบื้องหลัง	14. สังวาล
6. เสื้อ ในวรรณคดีเรียกว่า ฉลององค์	15. ตาบทิศ
7. รัตตะเวว หรือ รัตองค์ หรือ รัตพัสดร์	16. หัวโขน (แตกต่างกันตามลักษณะ ของตัวโขน)
8. ห้อยหน้า หรือ ชายไหว	17. อาวุธ
9. เข็มขัด หรือ ปั้นเหน่ง	

สหัสเดชะ

ไมยราพณ์

มังกรกัณฐ์

แสงอาทิตย์

วิรุญจำบัง

สัตทาสูร

กุมภकरण

อินทราชิต

สัตว์ลง

ตรีเมฆ

เสนายักษ์

เครื่องแต่งตัวลิง
แสดงชิ้นของเครื่องแต่งกายตามหมายเลข

1. ข้อเท้า	11. กรองคอ หรือ นวมคอ
2. สนับเพลลา	12. ทับทรวง
3. ผ้าถุง ในวรรณคดีเรียกว่า ภูษา	13. สังวาล
4. ห้อยข้าง หรือ เจียรระบาท หรือ ชายแครง	14. ตาบทิศ
5. หางลิง	15. พาหุรัด ตามปกติเย็บติดไว้กับเสื้อ ซึ่งสมมติเป็นขนตามตัวของลิง
6. ผ้าปิดกัน หรือ ห้อยกัน	16. กำไลแฉง หรือ ทองกร เป็นผ้า เย็บติดกับตัวเสื้อ
7. เสื้อ แต่ในที่นี้สมมติเป็นขนตามตัว ของลิง	17. อาวุธ
8. รัตสะเอว	18. หัวโขน (แตกต่างกันตามสีและ ลักษณะหัวโขน)
9. ห้อยหน้า หรือ ชายไหว	
10. เข็มขัด หรือ ปั้นเหน่ง	

สุครีพ

หนุมาน

องคต

ชมพูพาน

ชามภูวราช

นิลนทร์

นิลพัท

วานรลึงแปดมงกุฎ

วานรสีบแปดมงกุฏ

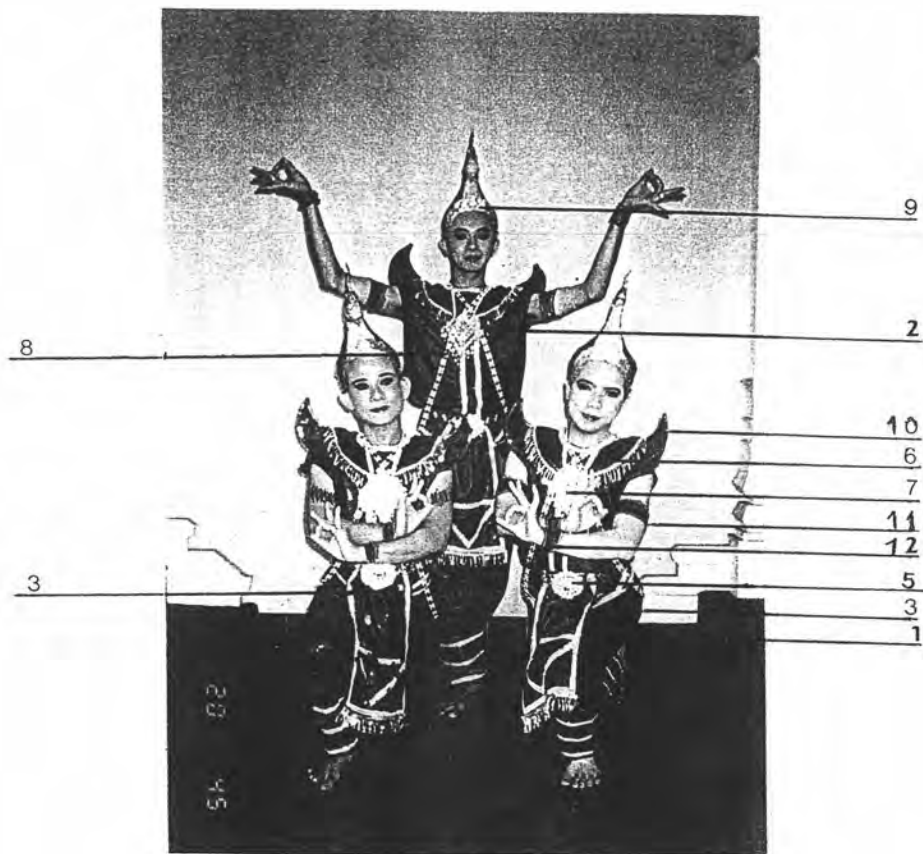
เครื่องแต่งกายสัตว์

ก. นาคตัวผู้

แสดงชิ้นของเครื่องแต่งกายตามหมายเลข

1. กางเกงขายาว	7. ทับทรวง
2. เสื้อแขนกุด	8. สร้อยตัว
3. ห้อยหน้า	9. หัวนาค
4. รัตสะเอว	10. อินทรรณู
5. เข็มขัด	11. พาหุรัต
6. กรองคอ	12. ข้อมือ

เครื่องแต่งกายสัตว์

ก. นาคตัวผู้

แสดงชิ้นของเครื่องแต่งกายตามหมายเลข

1. กางเกงขายาว	8. สร้อยตัว
2. เสื้อแขนกุด	9. หัวนาค
3. ห้อยหน้า	10. อินทรรหนู
4. รัตสะเอว	11. พาหุรัต
5. เข็มขัด	12. ข้อมือ
6. กรองคอ	
7. ทับทรวง	

บ. นาคตัวเมีย

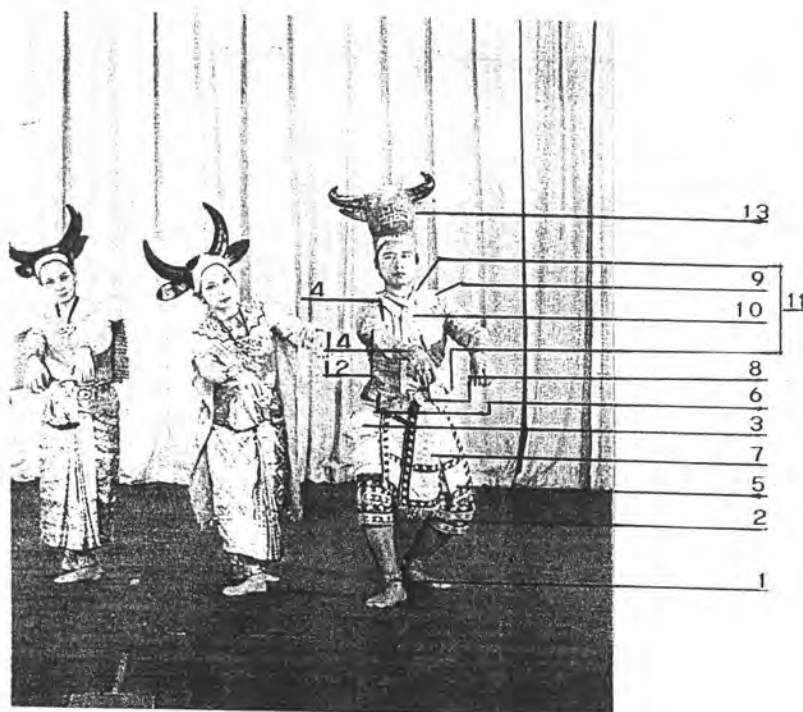
แสดงชิ้นส่วนของเครื่องแต่งกายตามหมายเลข

1. ผ้านุ่ง (จีบหน้านางหางไหล)	7. เข็มขัด
2. เสื้อโขนาง (สีเดียวกับผ้านุ่ง)	8. ข้อมือ
3. กรองคอ	9. ข้อเท้า
4. จี๋นาง	10. กระบังหน้า
5. สร้อยตัว	11. หัวนาค
6. พาหุรัด	

ค. กวาง

1. กางเกงขารัดยาวคลุมเข่า	5. เข็มขัด
2. เสื้อแขนสั้น (ผ้าสีเดียวกับกางเกง)	6. ข้อมือ
3. กรองคอ	7. ข้อเท้า
4. จินาง	8. หัวกวาง (ระบำ)

ง. ควายตัวผู้

1. ข้อเท้า	7. ห้อยหน้า หรือ ชายไหว
2. สนับเพลลา	8. เข็มขัด
3. ผ้าถุง	9. กรองคอ
4. เสื้อแขนยาวสีเนื้อ	10. ทับทรวง
5. ห้อยข้าง หรือ เจียรระบาศ หรือ ชายแครง	11. สังวาล
6. รัศมะเอว	12. พาทูร์ต เย็บติดไว้กับเสื้อ
	13. หัวควาย (ทรพา)
	14. ก่าไลแผง

จ. ควายตัวเมีย

1. ข้อเท้า	6. เข็มขัด
2. ผ้านุ่ง (จีบหน้านาง)	7. กรองคอ
3. เสื้อแขนยาว (สีเนื้อ)	8. จี๋นาง
4. ห่มสไบสองชาย (นางบริวารห่ม ผ้าพลีทให้ต่างจากนางกาสร)	9. กำไลแขน
5. รัตสะเอว	10. หัวควาย (ตัวเมีย)

ภาคผนวก ข
ภาพแสดงท่าเรือตามลักษณะชื่อท่าที่ใช้ในระบับ

1. ระเบียบของตัวพระและตัวนาง

ก. ระเบียบพรหมศาสตร์

เพลงสร้อยสน

ทำในคำร้องว่า "ต่างจับระบำ"

ทำในคำร้องว่า "รำฟ้อน"

ทำในคำร้องว่า "ทอดกร"

ทำในคำร้องว่า "กรีดกราย"

ทำในคำร้องว่า "ซ้ายขวา"

ทำในคำร้องว่า "ร้ายเรียง"

ทำในคำร้องว่า "เคียงคม"

ทำในคำร้องว่า "ประสมตา"

ทำในคำร้องว่า "เลี้ยว"

ทำในคำร้องว่า "ไล้"

ทำในคำร้องว่า "ไขว่คว้า"

ทำในคำร้องว่า "ไขว่คว้า"

ทำในคำร้องว่า "เป็นท่าทาง"

ทำในคำร้องว่า "ซ้อนจังหวะ"

ทำในคำร้องว่า "ประเท้า"

ทำในคำร้องว่า "เคล้าคล่อง"

ทำในคำร้องว่า "สอดคล้อง"

ทำในคำร้องว่า "วนเวียน"

ทำในคำร้องว่า "เทียนหัน"

ทำในคำร้องว่า "กันกาง"

ทำในคำร้องว่า "กั้นทาง"

ทำในคำร้องว่า "เป็นคู่คู่"

ทำในคำร้องว่า "อยู่กลาง"

ทำในคำร้องว่า "อัมพร"

เพลงเร็ว

วางก้าวข้าง

ท่าผาลาเพียงไหล่

ท่าชักกระปี่ตีท่า

โคมท่า 1

พระยี่ม - นางอาย

พระคว่าข้อมือนาง

รำสาย

รำสาย

รำสาย

เพลงลา

ท่าลา

ท่าลา

ท่าลา

ท่าลา

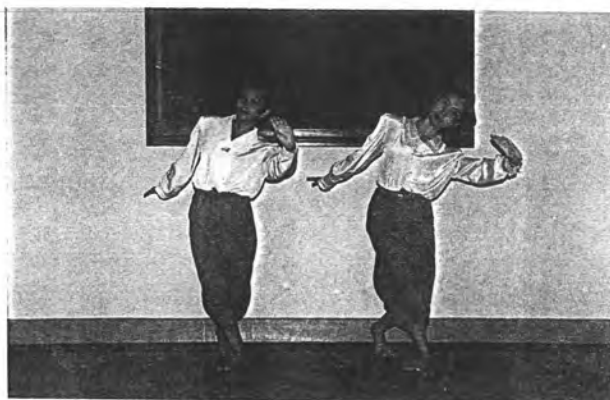
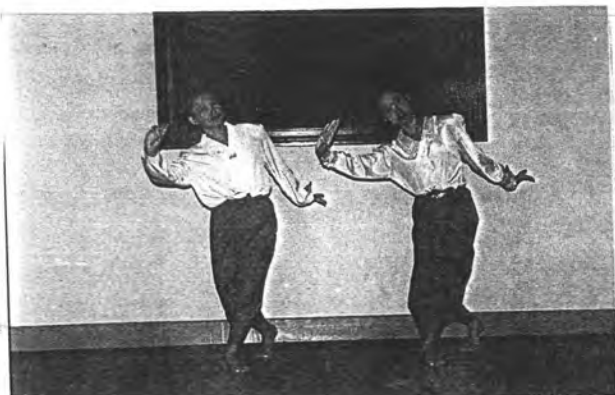
ท่าลา

ท่ายืน ละคร

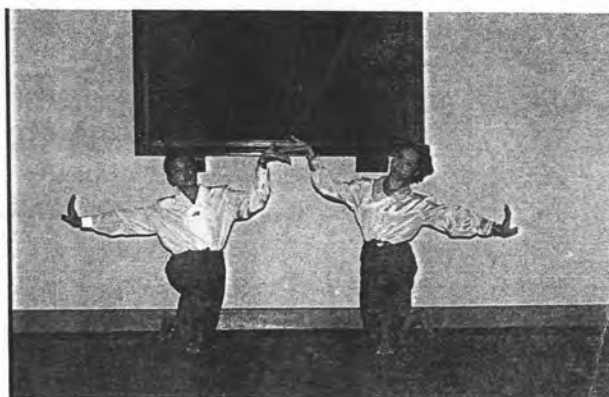
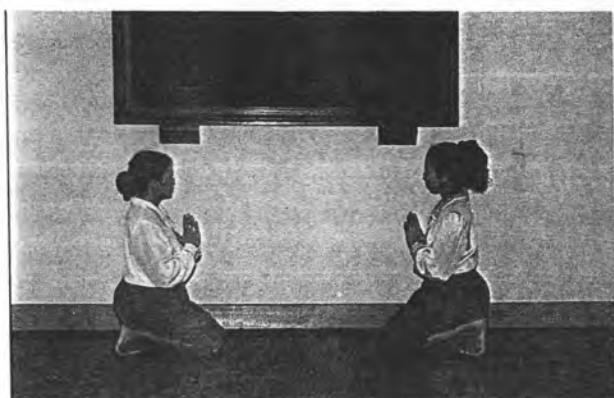

จ. ระบำนางใน
เพลงคำหวาน

กรายมือ

กรายมือ

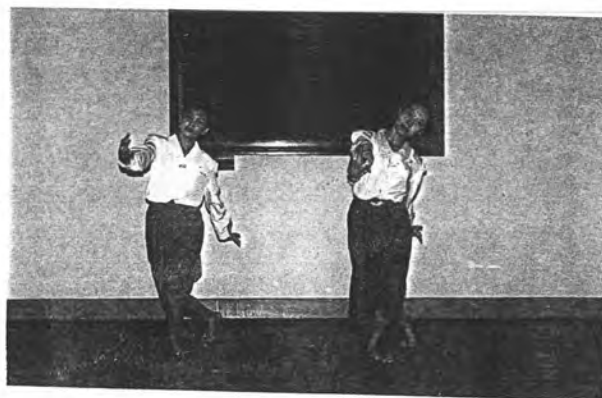

นั่งพนมมือ

ทำในคำร้องว่า "ฝูงนางระบำ"

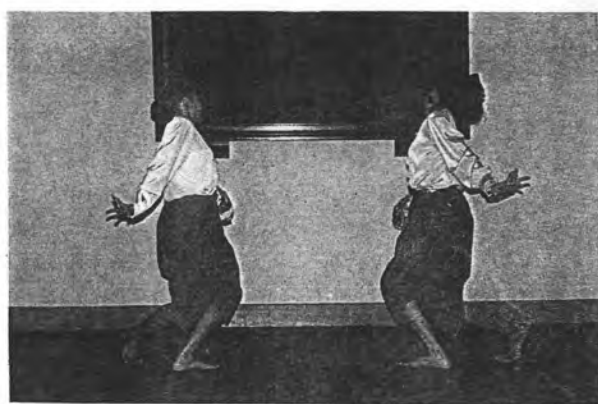
ทำในคำร้องว่า "ก็รำฟ่อน"

ทำในคำร้องว่า "ทอดกร"

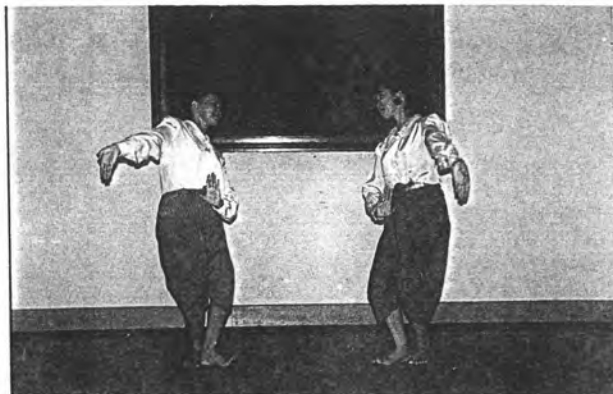
ทำในคำร้องว่า "ทำที่ระม้าย"

ทำในคำร้องว่า "ชายตา"

ทำในคำร้องว่า "เยื้องย่าง"

ทำในคำร้องว่า "ให้ซิด"

ทำโบก

ทำในคำร้องว่า "แล้วดี"

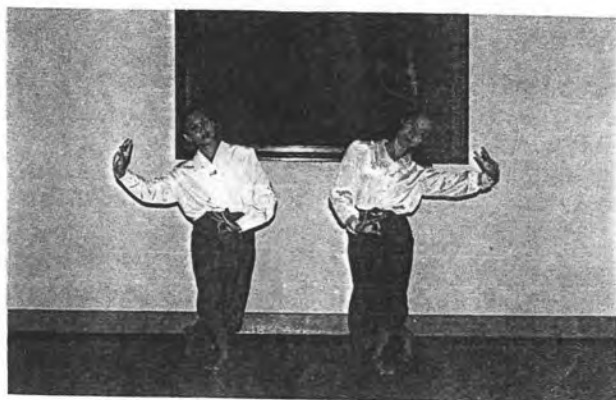
ทำในคำร้องว่า "วงเวียน"

ทำในคำร้องว่า "เปลี่ยนทิศทาง"

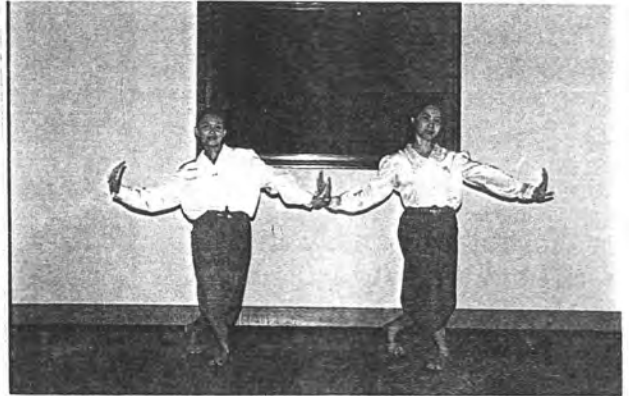
ทำในคำร้องว่า "ซัดแขน"

ทำในคำร้องว่า "ใส่จริด"

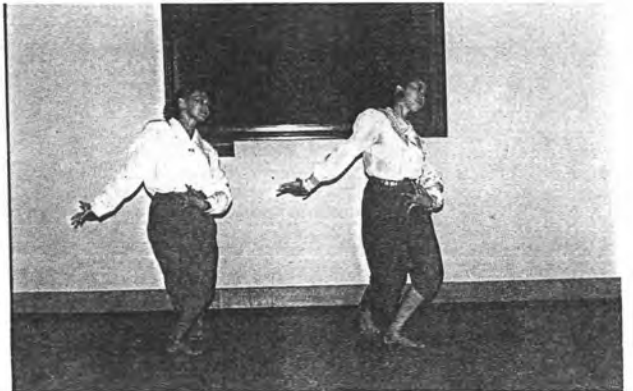
ทำในคำร้องว่า "งามงอน"

ทำในคำร้องว่า "อ้อนอ้น"

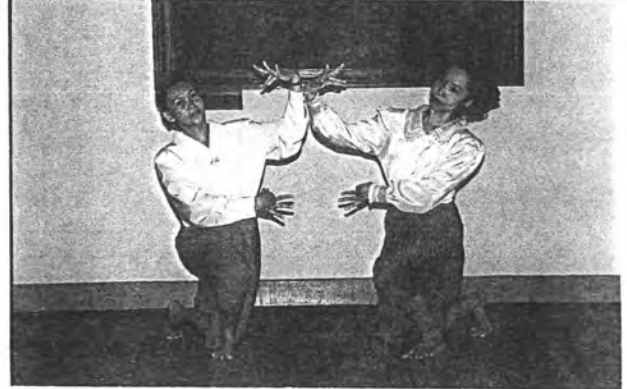
ทำในคำร้องว่า "ฟิ่งพิศ"

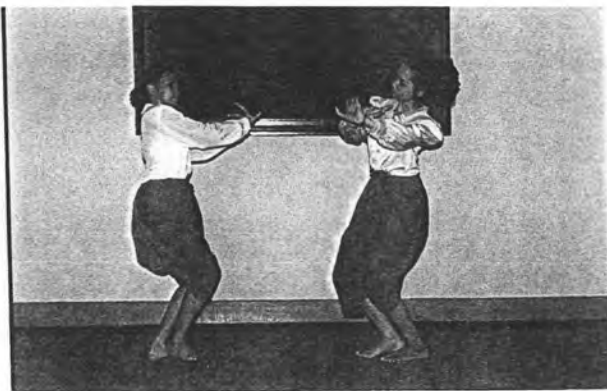
ทำในคำร้องว่า "เบียงบิต"

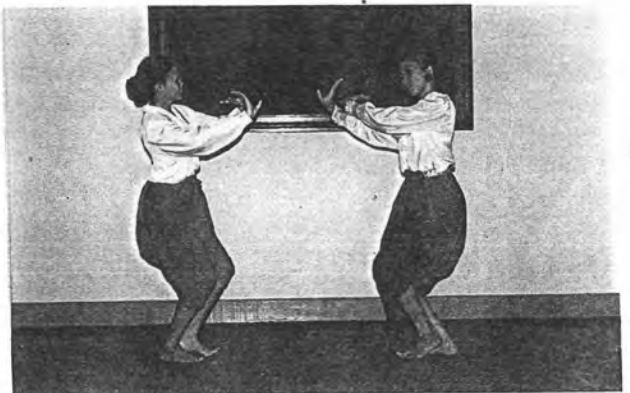
ทำในคำร้องว่า "ม้าตีคี่"

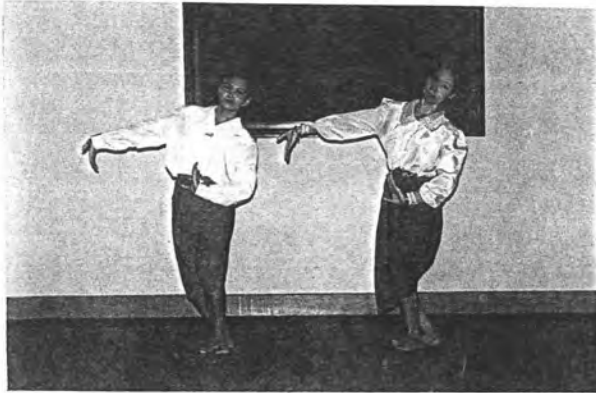
ทำในคำร้องว่า "ตีคี่"

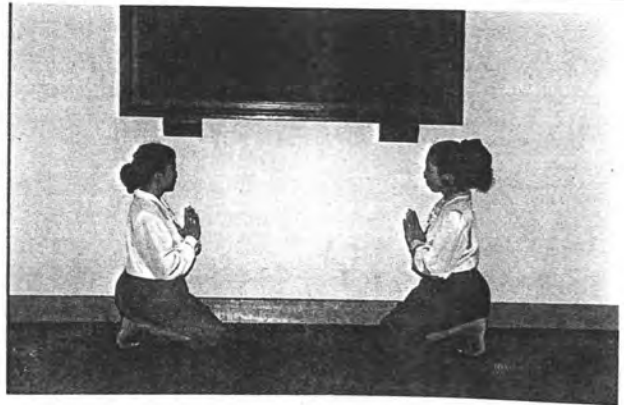
ทำในคำร้องว่า "รารอ"

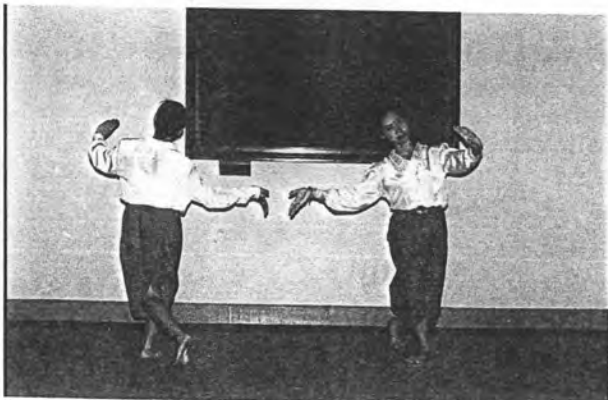
ทำในคำร้องว่า "คลอเคล้า"

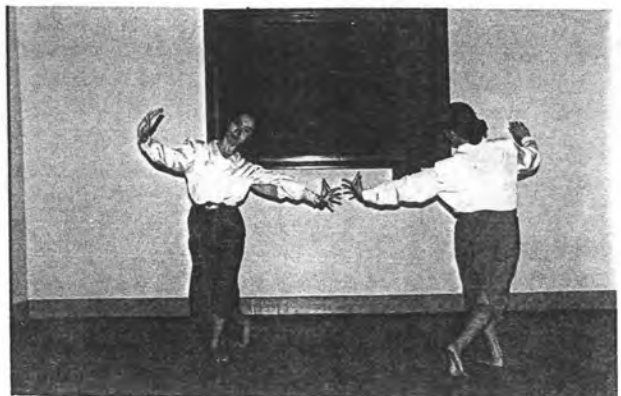
ทำในคำร้องว่า "ไปในที่"

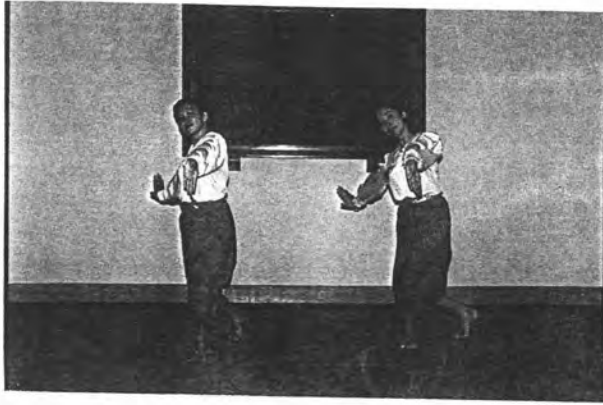
ทำในคำร้องว่า "บำเรอขุนกระบี่ผู้ศักดิ์ดา"
เพลงเร็ว

ท่าผาลา

ท่าซัดกระบี่สี่ท่า

ทำร้ายสาย

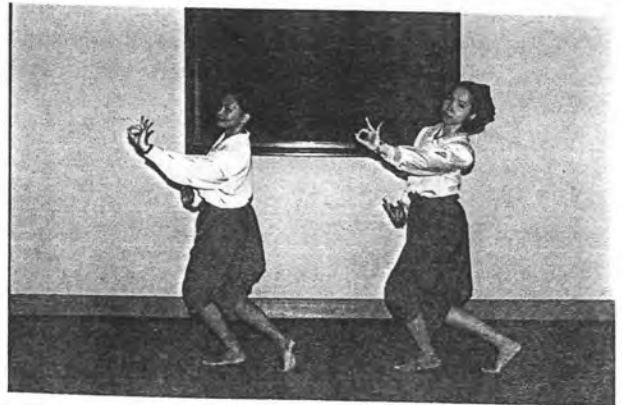

รวมเท้า

เพลงลา

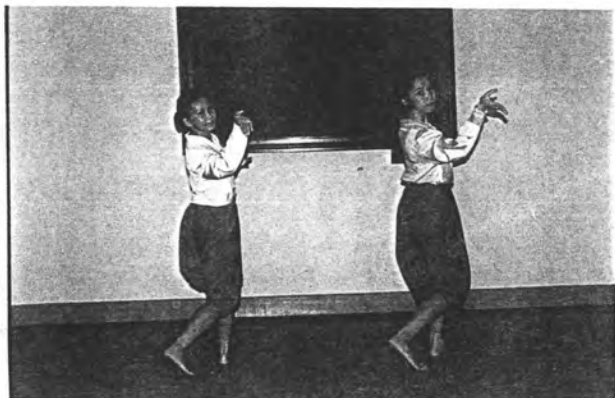

ท่าลา

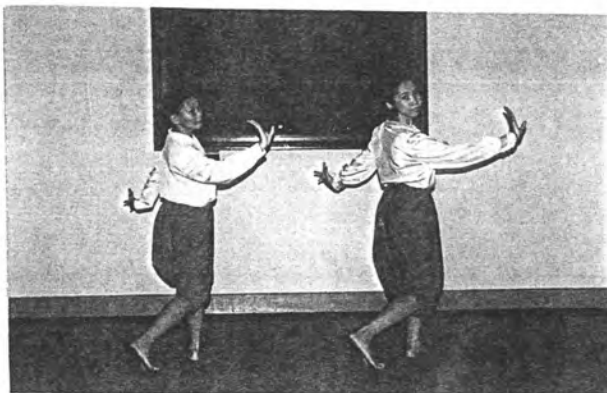

ท่าลา

ท่าตระเวนเวหา

ท่าเข้าในเวที

ค. ระบำอุทอง
เพลงอุทอง

ท่ากึ่งหันร้อน

ท่ากึ่งหันร้อน

ท่าในคำร้องว่า "มนุษย์โลกเอ๋ย"

ท่าในคำร้องว่า "สุดสิ้นโตก"

ทำในคำร้องว่า "เศร้าระทม"

ทำในคำร้องว่า "สบศานต์สิราญรมย์"

ทำในคำร้องว่า "ด้วยมารร้าย"

ทำในคำร้องว่า "มลายไป"

ทำในคำร้องว่า "จอมราชพลเอสุรา"

ทำในคำร้องว่า "สิ้นชีวาปราชัย"

ทำในคำร้องว่า "ด้วยฤทธิไกร"

ทำในคำร้องว่า "รามาวตาร"

กรบน - พรหมสี่หน้า

ทำในคำร้องว่า "ณ บัดนี้ สมเด็จพระจักรวรรดิ"

ทำในคำร้องว่า "เสด็จนิวัติ"

ทำในคำร้องว่า "โกศลสถาน"

ทำในคำร้องว่า "มองข้าเจ้า"

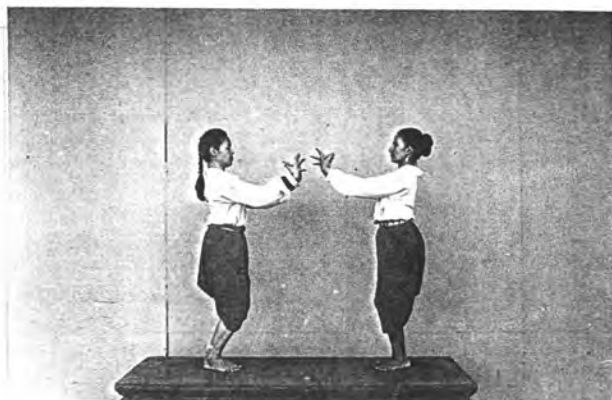
ทำในคำร้องว่า "เหล่าเทพนิกร"

ทำในคำร้องว่า "อัปสรสดาญ"

ทำในคำร้องว่า "เกษมสานต์ สาราญฤดี"

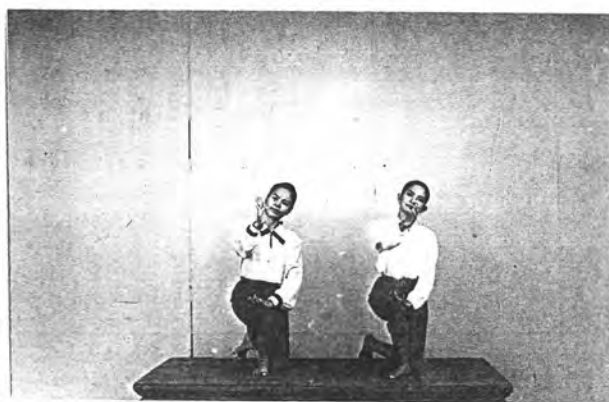
ทำในคำร้องว่า "ร่วมจิตอำนวย"

ทำในคำร้องว่า "พระพรชัย"

ทำในคำร้องว่า "แต่ให้รามราชจักรี"

ทำในคำร้องว่า "ทั้งองค์อัครเทวี"

ทำในคำร้องว่า "ขอสองพระองค์"

ทำในคำร้องว่า "สถิตชำระ"

ทำในคำร้องว่า "อโยธยา"

ทำในคำร้องว่า "ตั้งเพรงกาล"

ทำในคำร้องว่า "เป็นประธาน"

ทำในคำร้องว่า "ของปวงประชา"

ทำในคำร้องว่า "ทั้งชาติรี"

ทำในคำร้องว่า "บารมีกระเดื่องหล้า"

ทำในคำร้องว่า "เสพย์สถานดี"

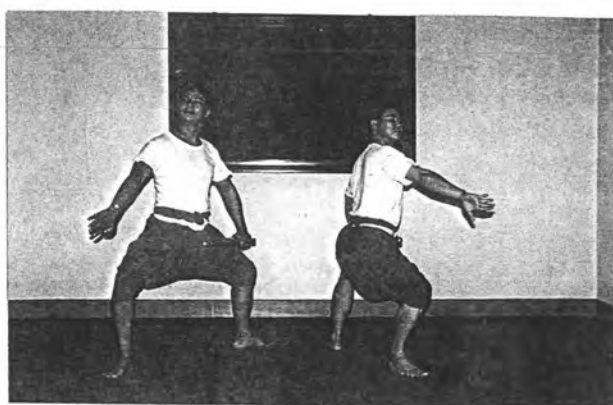
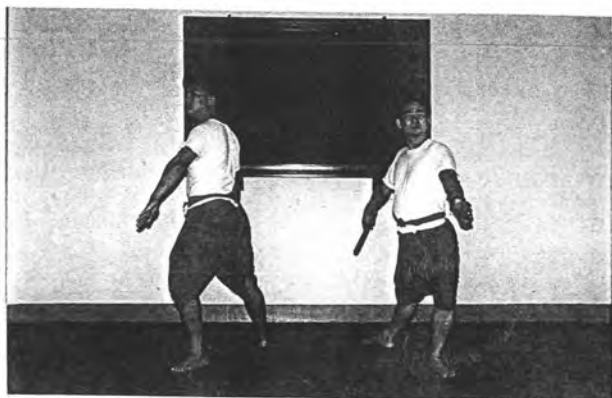
ทำในคำร้องว่า "สราญอุรา"

ทำในคำร้องว่า "ตลอดกาลนิรันดร์เทอญ"

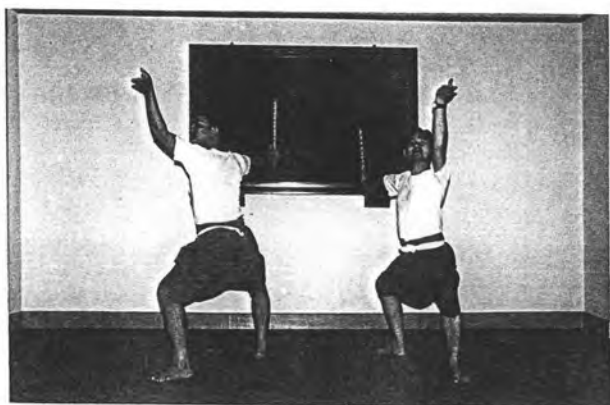
สอดสร้อยมาลา

2. ระบำของยักษ์
ก. ระบำวีรชัยเสนายักษ์
เพลงลูกพาทย์

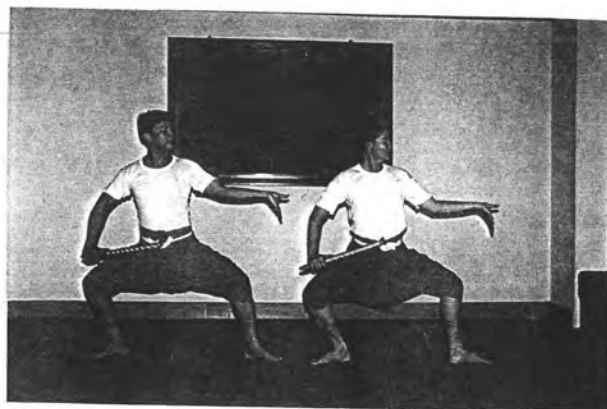
แหวกมือ (2 มือ)

แหวกมือ (มือขวา)

แม่ท่ายักษ์ที่ห้า

ขึ้นทางซ้าย

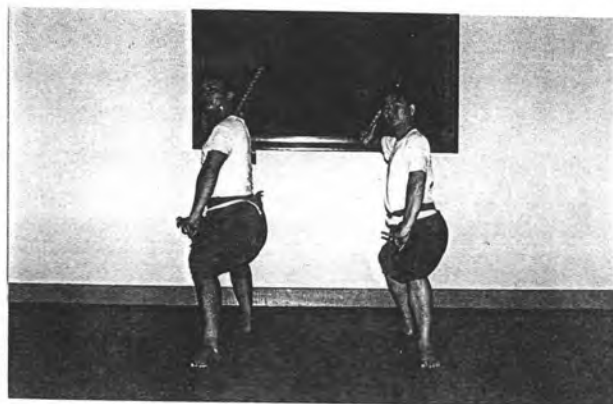
ผาลาสนั

แม่ท่ายักษ์ที่สอง

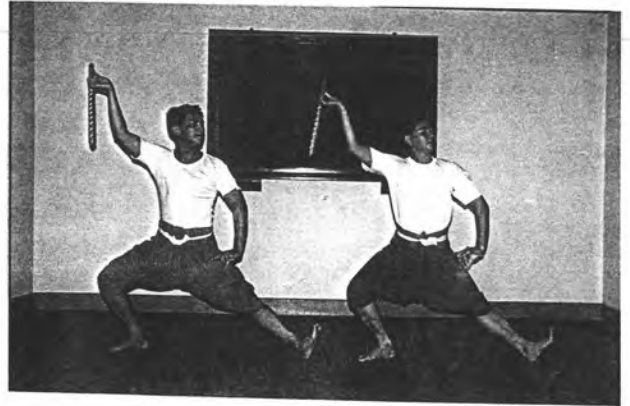
ลงวง

ทอนเท้าเงื่อ

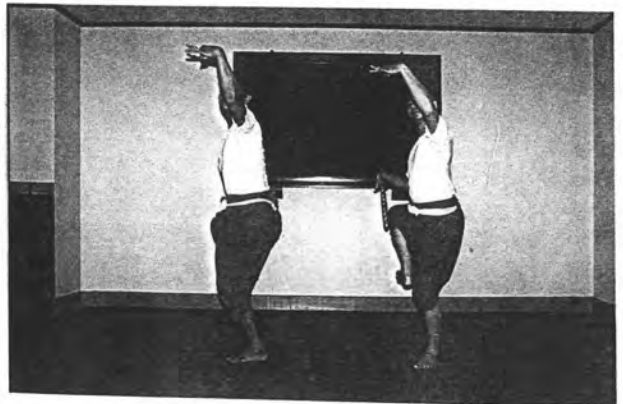
ตั้งมือแขนตั้ง

ลงเสียวในแม่ทำยักษ์ที่สอง

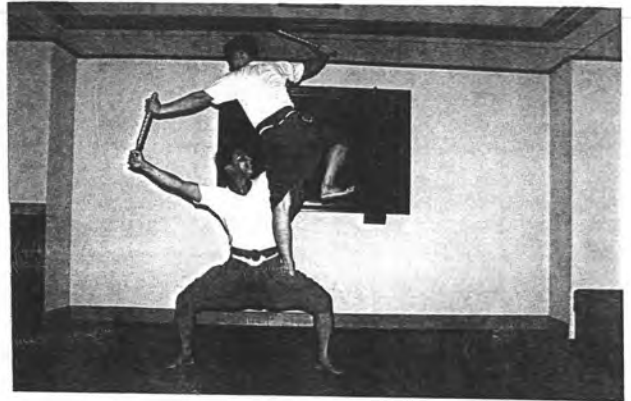
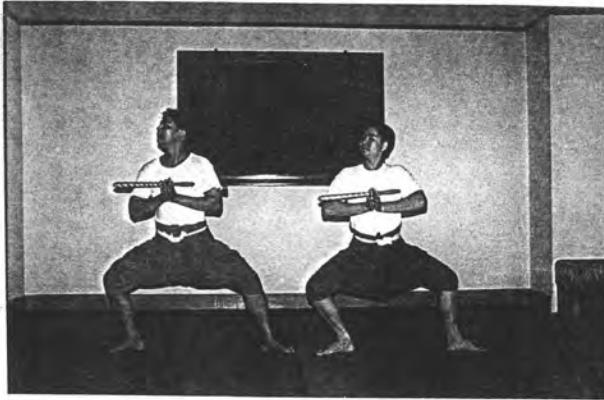

ขึ้นทางขวา มือซ้ายหงายมือสูง

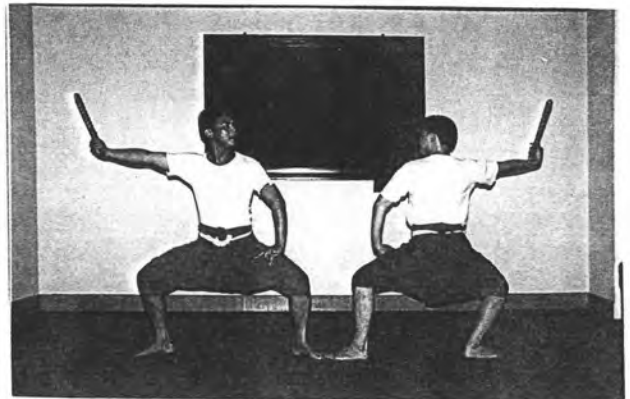
ป้องกัน

เพลงกระบองกัน

ตั้งมือพนม (ทางขวา)

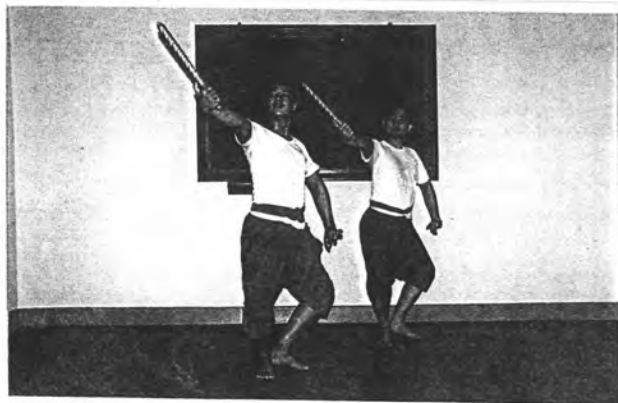
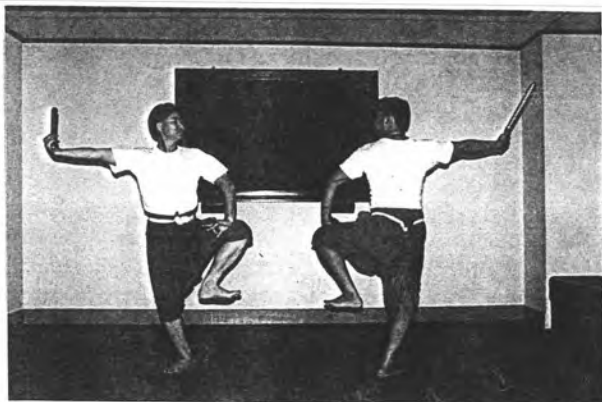
ลอย 1

รบท่า 1

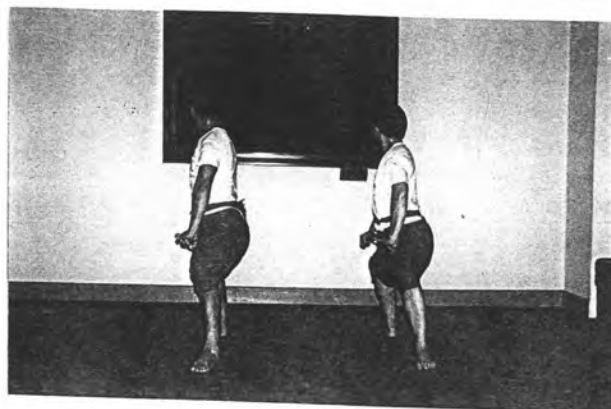
เงื่อ

เพลงกราวโน

เดินสวนแถว

เก็บออกมือ (เง้อ)

ขึ้นทางขวา

กระทีบกลับ

กระเท็บพินหงายมือ

ปาดเข้า - บากท่า

ท่าเซ็ด

ท่าเสื่อลากหาง

ข. ระบำอสุรพงศ์
กระบวนท่าทางที่ปฏิบัติเหมือนกัน
เพลงปฐม

ท่าปฐม

เดินลิบที

เก็บ

ท่าฉะ

ก๊าวเท้า สามครั้ง

เดินมือ

กระโดดคว่ำ

แม่ท่ายักษ์สี่

เพลงตั้งตั้ง

ทำในคำร้องว่า "แต่ล้วนพงพันธ์"

ทำในคำร้องว่า "อสุรพงศ์"

เพลงกระบองกัน

ทำในคำร้องว่า "ทุกคน"

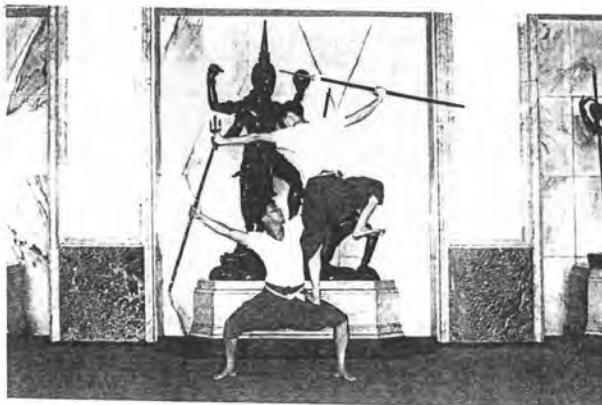
ทำในคำร้องว่า "ศักดา"

ทำในคำร้องว่า "อาคมขลัง"

ทำในคำร้องว่า "เรื่องพลังเทพศาสตร์"

ทำในคำร้องว่า "สูงส่ง"

ทำในคำร้องว่า "ทศกัณฐ์"

กระบวนท่าทางที่ปฏิบัติเฉพาะตัว
เพลงดั่งดั่ง

ท่าในคำร้องว่า "ท้าวสหัสเดชะ"

ท่าในคำร้องว่า "เจ้าปางตาล"

ท่าในคำร้องว่า "ไมยราพณ์เจ้าบาดาล"

ท่าในคำร้องว่า "ชาญชัยศรี"

ทำในคำร้องว่า "มังกรกัณฐ์แสงอาทิตย์"

ทำในคำร้องว่า "ฤทธิ"

ทำในคำร้องว่า "เป็นน้องพ็อยู่เมือง"

ทำในคำร้องว่า "โรมดัล"

ทำในคำร้องว่า "ตนนี้ชื่อวิรุณ จำบัง"

ทำในคำร้องว่า "อยู่ยังจารึก"

ทำในคำร้องว่า "เขตขันธุ์"

ทำในคำร้องว่า "ตนนี้ชื่อสัทธาสุรกุมภภัณฑ์"

ทำในคำร้องว่า "เมืองนั้นชื่อชัศดษดงค์"

ทำในคำร้องว่า "กุมภกรรณมหาอุปราช"

ทำในคำร้องว่า "อำนาจฤทธิจรุง"

ทำในคำร้องว่า "สูงส่ง"

ทำในคำร้องว่า "ทั้งอินทรีชิต"

ทำในคำร้องว่า "ฤทธิรงค์"

ทำในคำร้องว่า "เอกองค์ไอรส"

ทำในคำร้องว่า "ทศกัณฐ์"

ทำในคำร้องว่า "จงทำวสันตลงชัยชาญ"

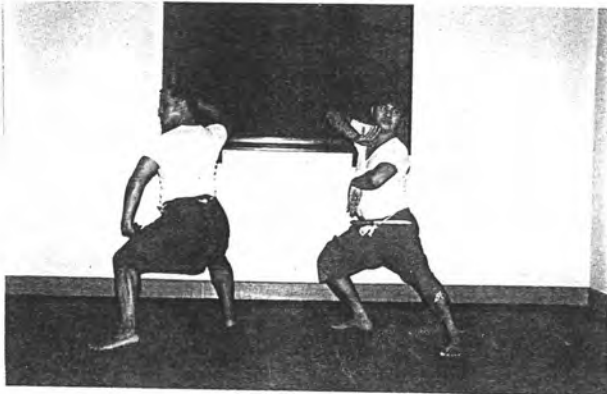

ทำในคำร้องว่า "มาจากจักรวาล"

ทำในคำร้องว่า "เขตขัณฑ์"

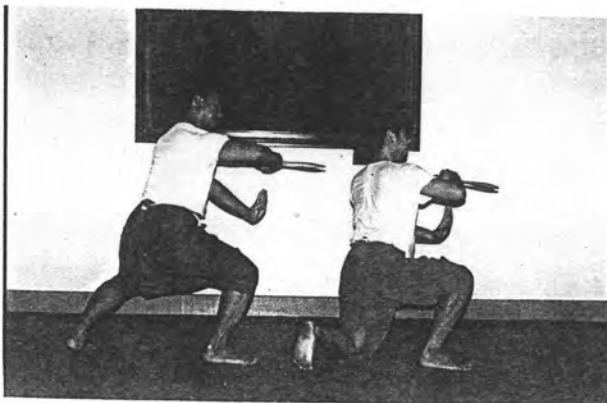
3. ระเบียบของลิง
ก. ระเบียบวิธีหัดตีบแปดมงกุฏ

ท่าเกา

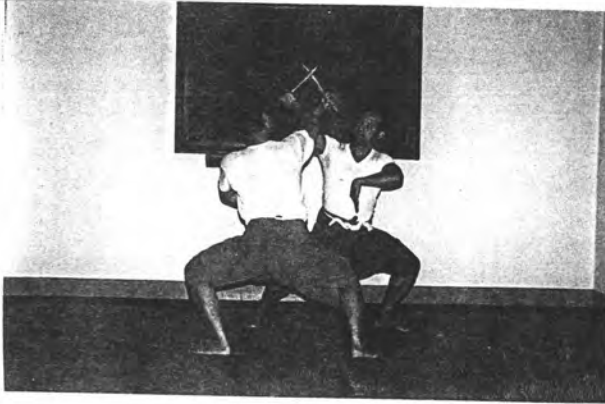
ท่าลอย 1

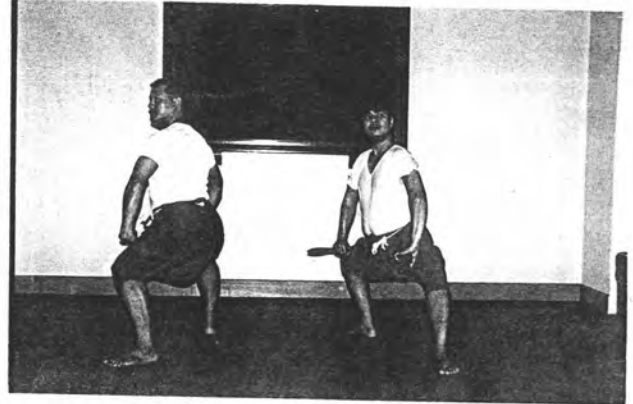
ขยับท่ารบ

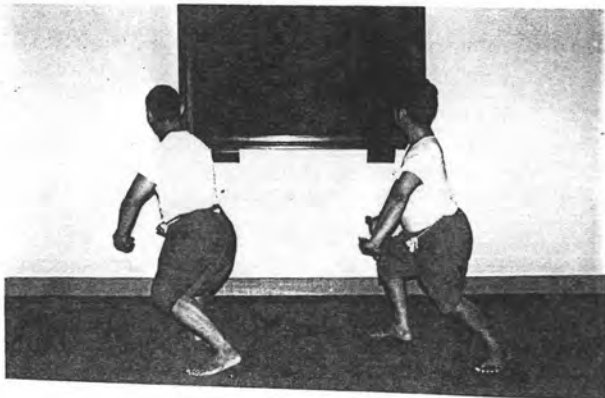
ขยับเงี้ยวป้องมือ

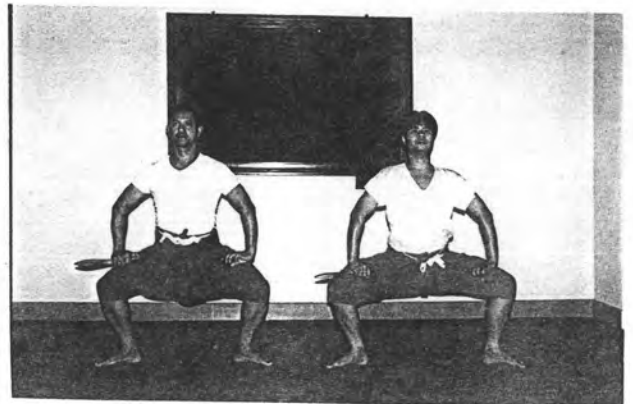
ตีสองที

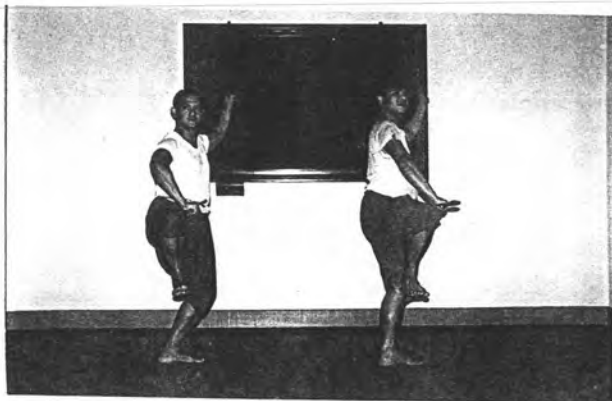
ลงวงหน้าเสี้ยว

กระแทบกลับ

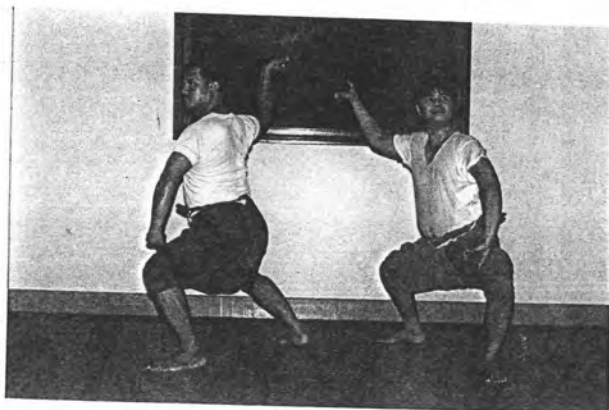
ลงวงหน้าอัด

ทำเพลงฤทธิ์

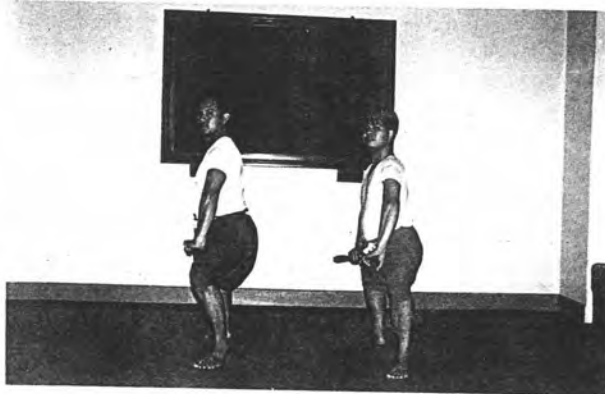
ทำแทงอาวุธ

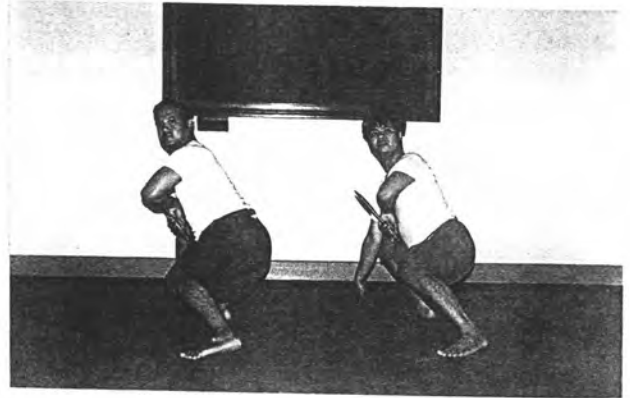
แม่ทำสาว

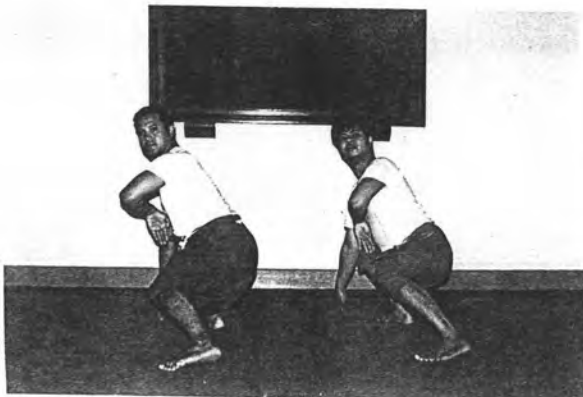
ตะลึงตึก หมนตัวครั้งที่ 1

ตะลึงตึก หมุนตัวครั้งที่ 2

กระที่บกลับคว่าหลัง

คว่า (มือขวา)

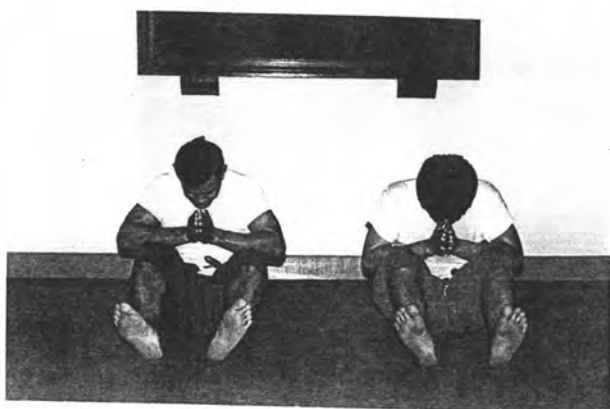
นั่งอเช่า

คว่ำข้าง

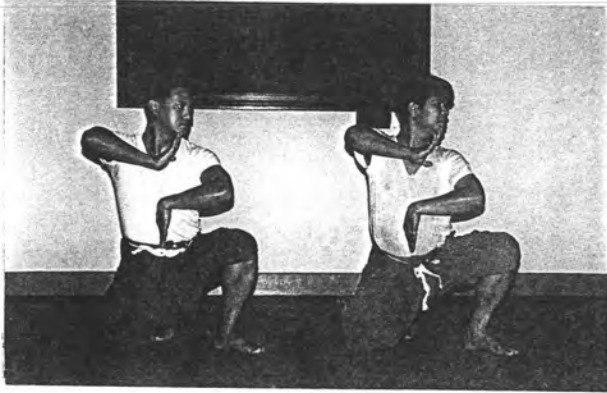

นั่งจับหมัด

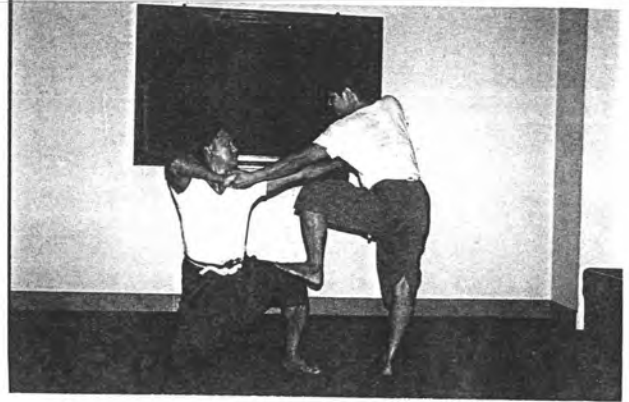

ขยี้หมัด

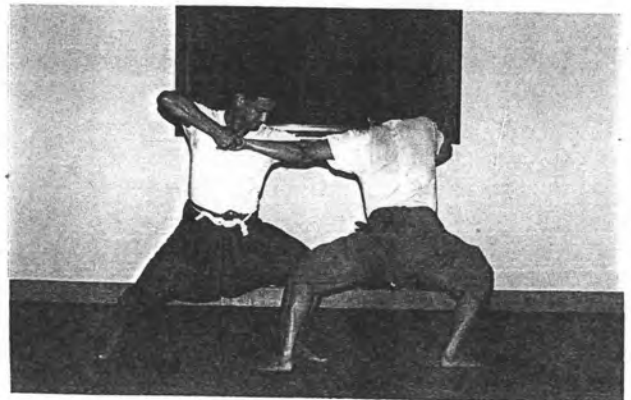
นั่งตั้งเข่าเกาคาง

นั่งตั้งเข่าจับมือ

ส่งตัวหกดะเมน

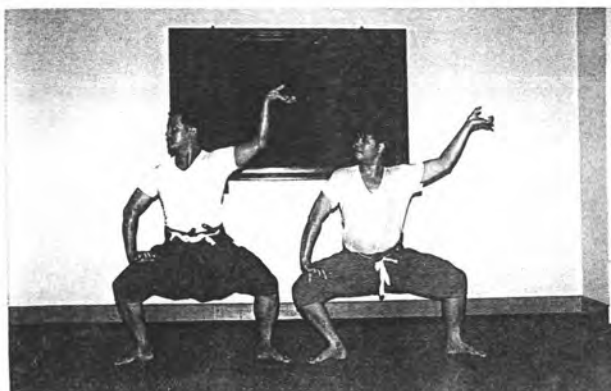

กระโดดจับกัด

ขึ้นลอยมัจฉานุ

ลงท่าฉะ

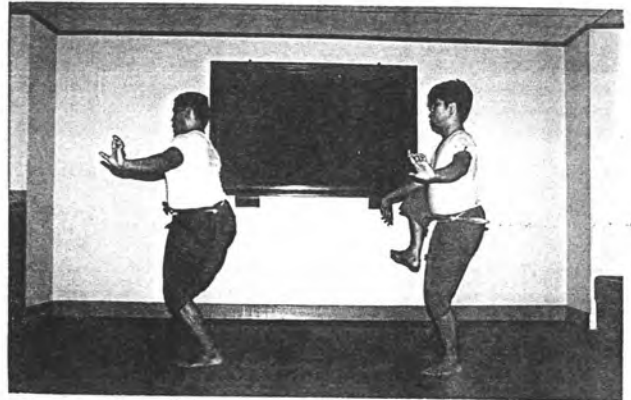
เดินท่าฉะใหญ่

กระที่บฟันหงายมือ

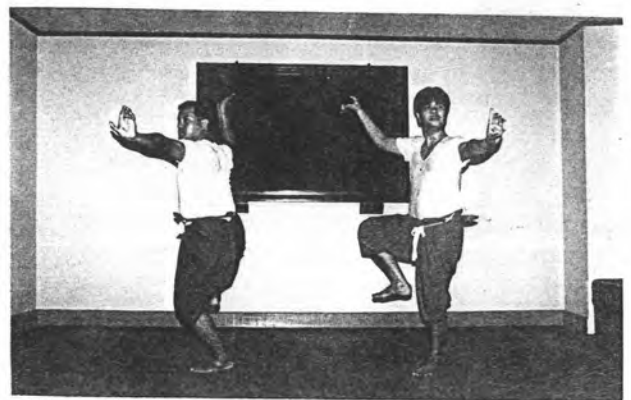
ท่าเซ็ด

ท่าปีกกา

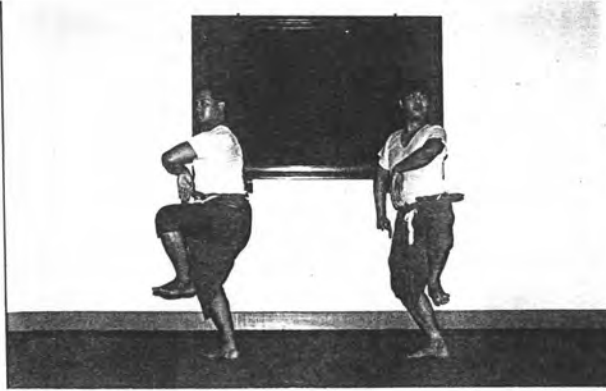

บู๊

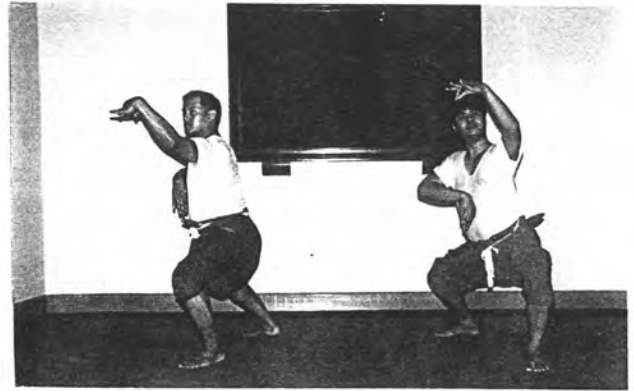

ท่าเซ็ด

ข. ระบุว่านรพงศ์
ก. ทำทางที่ปฏิบัติเหมือนกัน
เพลงรุกรันและแขกโหม่งชั้นเดียว

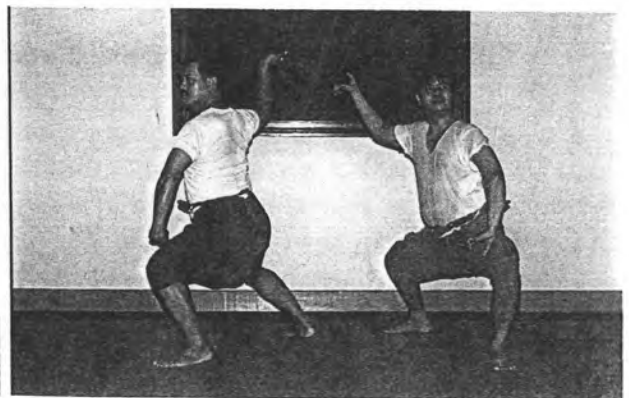
เดินหน้าเสี้ยว

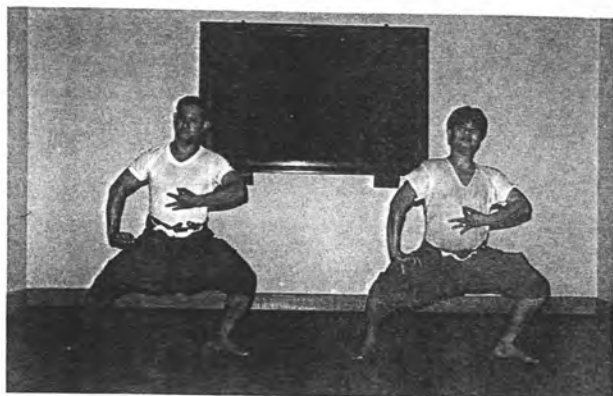
ท่าสอง (สิง)

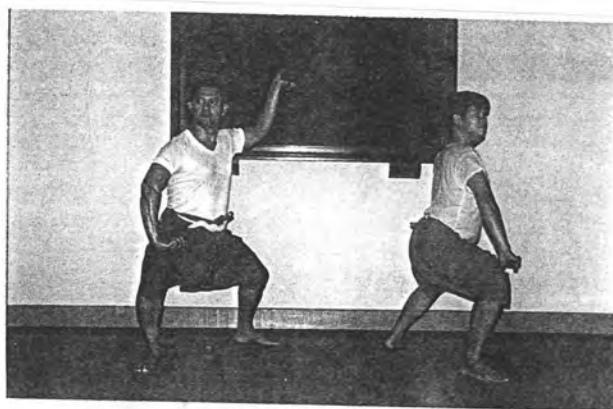
กระที่บพินคว่ามือ

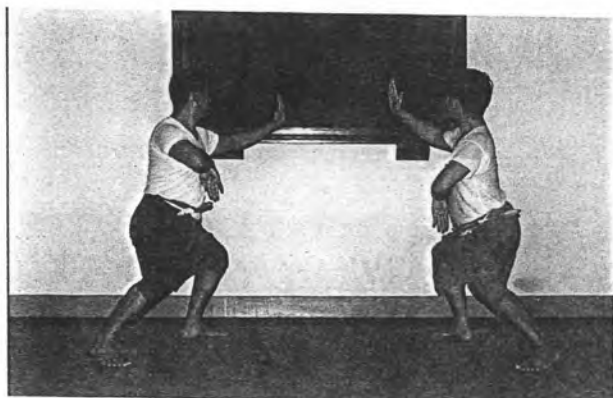
ท่าสาม (สิง)

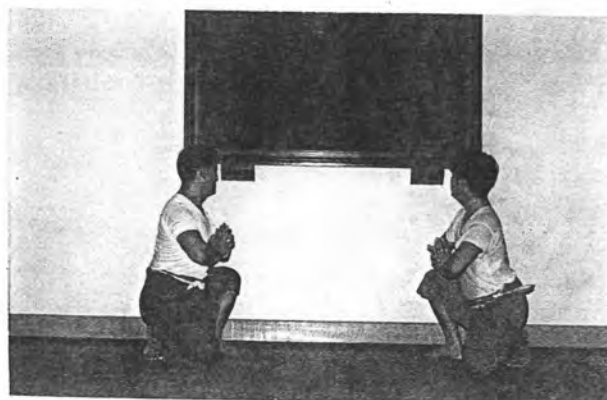
ในคำร้องว่า "ครบสิบแปดมงกุฏ"

ในคำร้องว่า "สุดจักรวาล"

ในคำร้องว่า "ทหารองค์ทรงธรรม"

ในคำร้องว่า "รามราชา"

ข. ท่าทางที่ปฏิบัติเฉพาะตัว
เพลงแขกโหม่งชั้นเดียว

ในคำร้องว่า "นำด้วยไชยามพวาน"

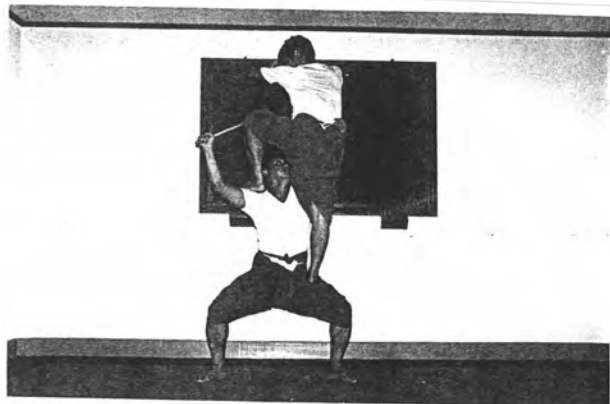
ในคำร้องว่า "ทหารหน้า"

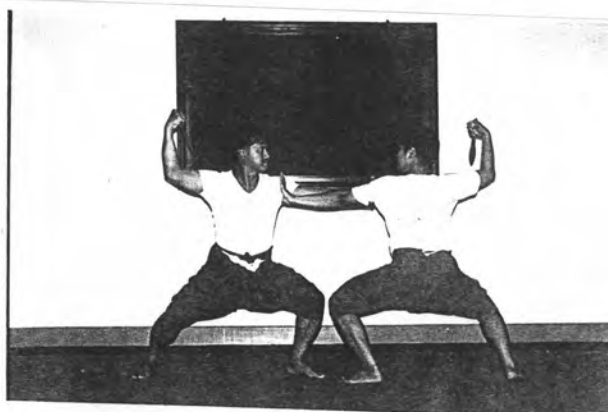
ในคำร้องว่า "กล้ากลั่น"

ในคำร้องว่า "ตั้งไฟกัลป์"

ลอย 2

ในคำร้องว่า "คู่กับสัตพลี"

ในคำร้องว่า "สุรเสนเจนจบ"

ในคำร้องว่า "รบรอนราญ"

กระโดดแทงหลัง

ค. ทำทางสำหรับพระยาวานร
เพลงรั้วสามลาและกราวกลาง

ขึ้นแหวก (สองมือ)

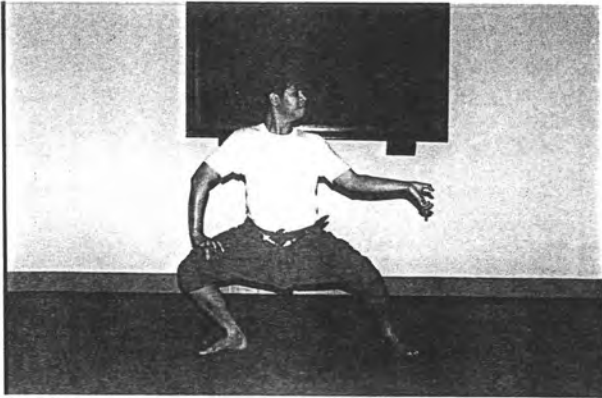
แหวกมือ (มือขวา)

เก็บ

ทำสาม (ลิง)

ท่าเจ็ด (สิง)

ท่าสี่ (สิง)

ท่าในคำร้องว่า "สุครีพโอรส"

ท่าในคำร้องว่า "พระสุริย์ฉาน"

ทำในคำร้องว่า "ฝ่าชมพูนครา"

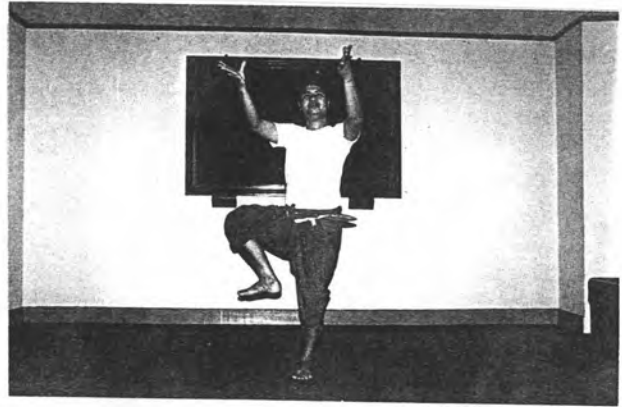
ทำในคำร้องว่า "องคตบุตรพระยาพาลี"

ทำในคำร้องว่า "ชมพูนครา"

ทำในคำร้องว่า "ศิวะโปรดประสาท"

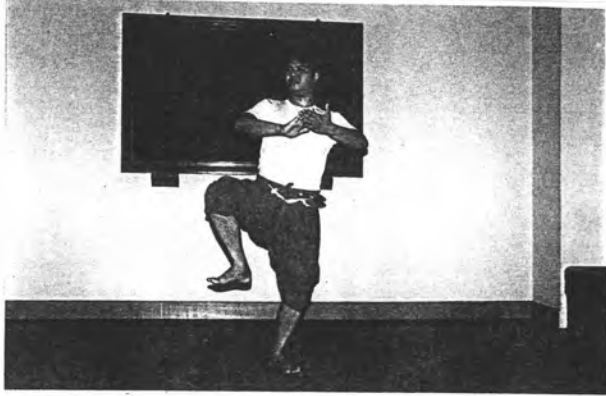

ทำในคำร้องว่า "ซามภูวราชชาติเชื้อพระยาหมี" ทำในคำร้องว่า "นิลนันทลูกพระอัคนี"

ทำในคำร้องว่า "วานร"

ง. ท่าทางที่ปฏิบัติเหมือนกันหมด
เพลงพญาเดิน

ตบมือ

เรียก

โกยมือ

ไว้มือ

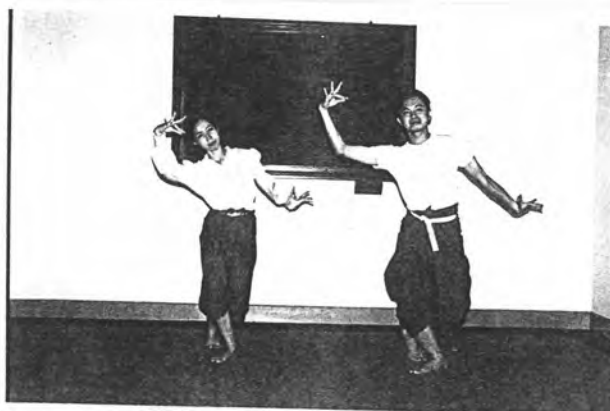
ชูมือไหว้ทางซ้าย

ชูมือไหว้ทางขวา

4. ระเบียบของสัตว์
ก. ระเบียบนาถ (เพลงเหมมราช)

ก้าวไขว้ มือขวาจับคว่ำ มือซ้ายจับหงาย ก้าวไขว้ มือขวาจับหงาย มือซ้ายจับคว่ำ

พระก้าวไขว้ มือจับหงาย
นางนั่งตั่งเข่า มือจับคว่ำ แขนตึง

พระก้าวข้าง ทำท่า "กระต่ายตองแร้ว"
นางทำท่า "ขัดจางนาง"

มือทำล่อแก้วในท่า "พระรถโยนสาร"

มือทำล่อแก้วในท่า "เหราเล่นน้ำ"

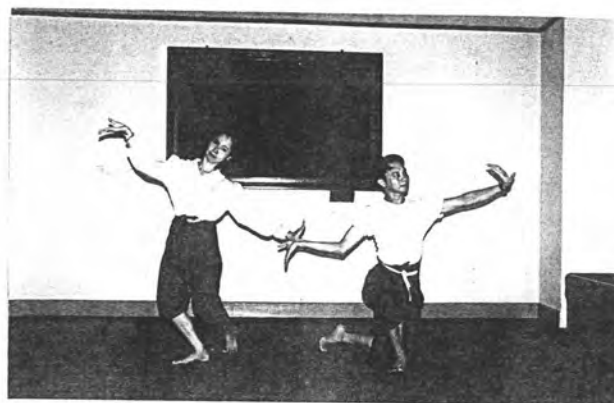
พระทำท่า "ขัดจางนาง"
นางทำท่า "พรหมสี่หน้า"

พระทำท่า "พรหมสี่หน้า"
นางทำท่า "ขัดจางนาง"

พระท่าท่า "กัณทรพ็อนโอ"
นางท่าท่า "ผาลาเพียงไหล"

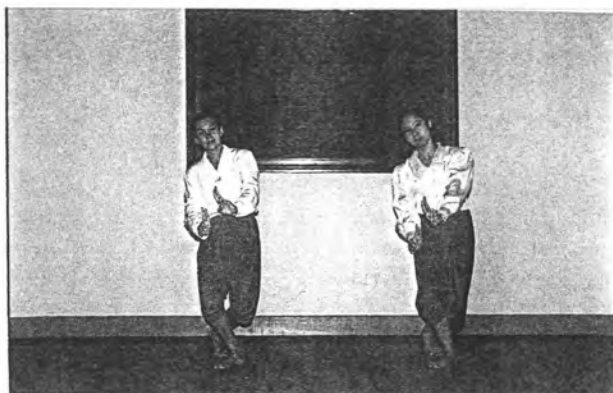
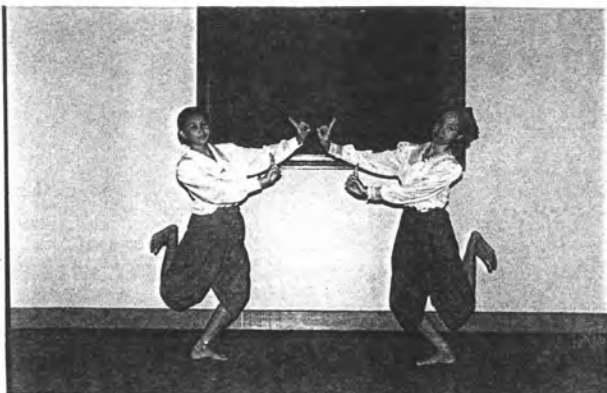
พระท่าท่า "ผาลาเพียงไหล"
นางท่าท่า "กัณทรพ็อนโอ"

ส่ายมือล่อแก้ว

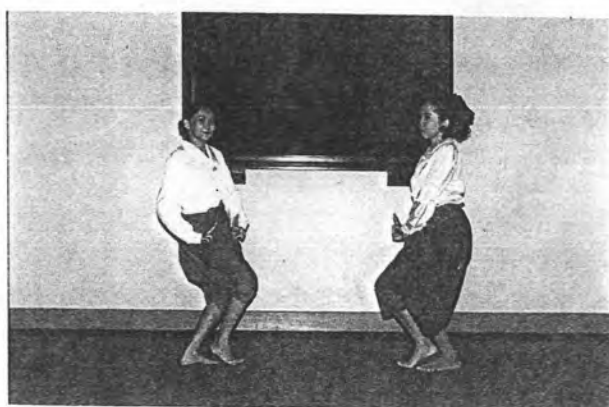
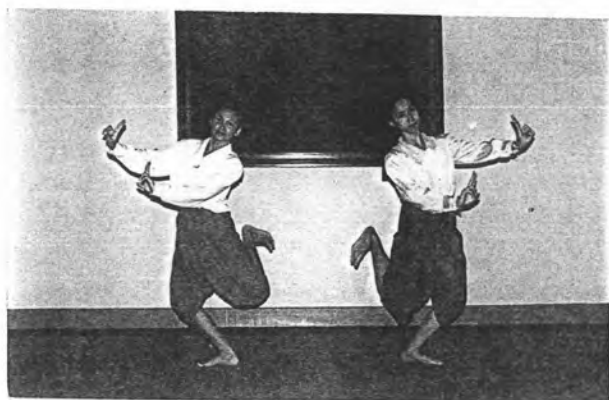

ข. ระบำมฤตกระเรียง

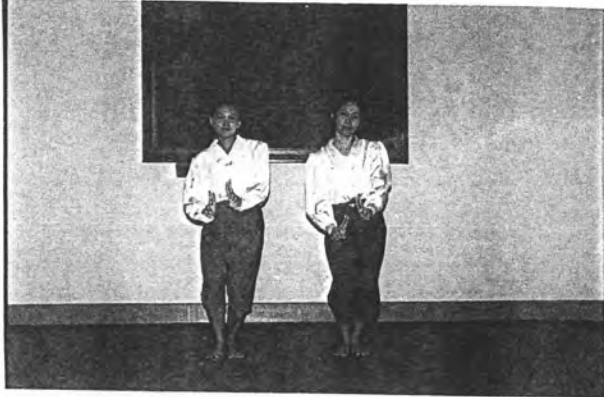
กระดกเท้า

ย่ำเท้าเดิน

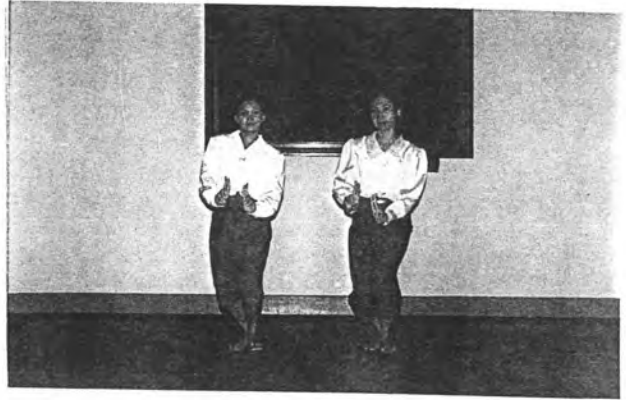

กระดกเท้า

จรดเท้า - ก้าวเดิน

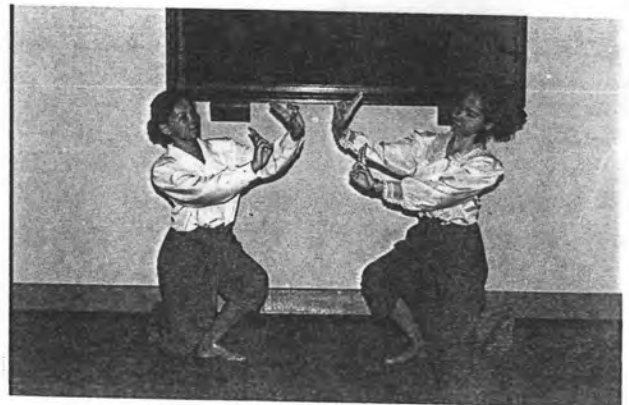
ย่า - สูดเท้า มาทางขวา

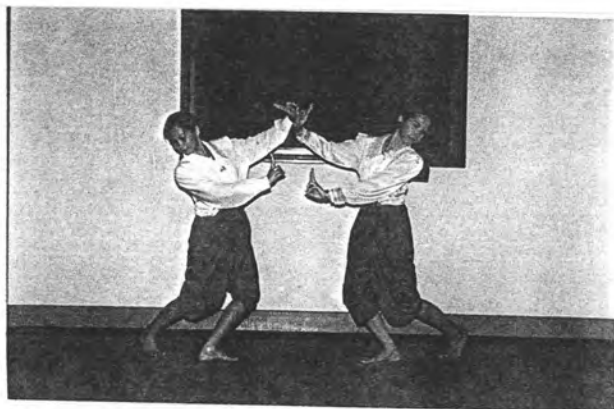
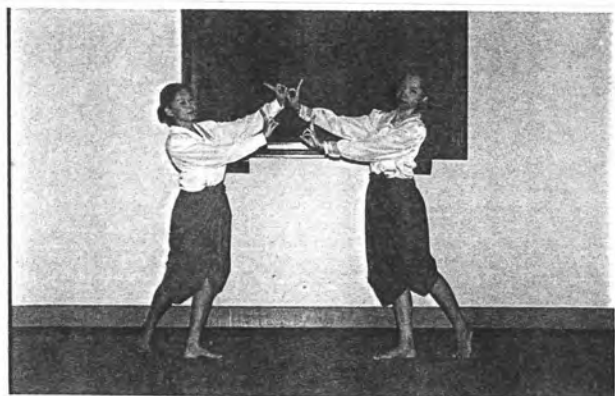
ย่า-สูดเท้า มาทางซ้าย

กวางกินน้ำ

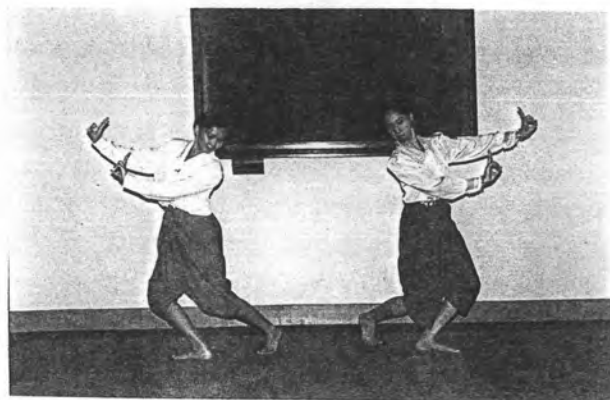

กวางกินน้ำ

ชะเง้อ

เลียขน

เลียขน

ค. ระบำบันเทิงกาสร

ย่อสุดเท้า

ยืดชะเง้อ

ย่อสุดเท้า (ทางขวา)

ยืดชะเง้อ

ย่อสุดเท้า

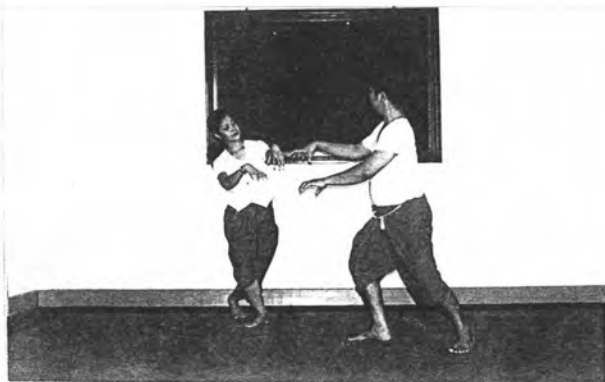
ยียดชะเง้อ (ทางซ้าย)

ย่อสุดเท้า (ทางซ้าย)

ย่อสุดเท้า (ทางขวา)

ชว่น

กระเทียบหลังก้าวหน้า

กระเทียบหลังก้าวหน้า

ก้าวเดิน

ประวัติผู้เขียน

นายสมรัตน์ ทองแท้ เกิดวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2504 ที่อำเภอพระโขนง จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต (นาฏศิลป์ไทย) เกียรตินิยมอันดับ 2 ในปีการศึกษา 2526 จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2535 ปัจจุบันรับราชการที่ กองการสังคีต กรมศิลปากร

